

De Broechevens uit Breda

Missing link met Leiden

Al jaren speur ik naar de afstamming van de Leidse tak Van Brouchoven, een illustre geslacht van regenten en bestuurders. De hypothese dat de Leidse tak zou afstammen van Gerard Walter Bac (Baescot) van Broecheven en Dymna de Bye (Van Weelde), heb ik eerder verworpen bij gebrek aan verdere concrete

aanwijzingen. Met de recente ontsluiting van een groot aantal vestbrieven door het archief Breda kwam echter aan deze onzekerheid een einde. Via verwantschap met het geslacht De Bye, lijken de Broechevens gelieerd te zijn aan Wassenaar / Polanen / Duvenvoorde / Assendelft. Adellijke geslachten die ook in Hollandse steden als Leiden en Haarlem hun stempel drukten. Bovendien wierpen de vestbrieven uit Breda tevens nieuw licht op de afstamming van Pieter van Son, die een gemuteerd wapen Van Brouchoven met kleuromkering voerde. En als klap op de vuurpijl bleken de Leidse Van Brouchevens via De Bye ook verwant te zijn met een bastaardtak Van Nassouw/Nassau. De puzzel lijkt nu bijna compleet.

BHIC: Detail van Kaart van een deel van Holland, Zeeland en Staats-Brabant, I. Condet 1748 met de landgoederen Gageidonck en de Emelberg (Kleine Warande).

Willem van Assendelft

Al vroeg stuitte ik op informatie die later bepalend zou worden in mijn verdere onderzoek. In de verhandeling Noord-Nederlandse boekerijen in de 16e eeuw lees ik dat Heynric van Brouchoven (†1548, broer van Dirck) vicaris was op een door Willem van Assendelft gestichte vicarie¹ uit 1397 in de kerk in Haarlem.² Mede op dit inkomen was hij tevens kanunnik in het St. Pancras kapittel te Leiden. Destijds heb ik kennis genomen van de informatie, maar er verder geen aandacht aan besteed. Pas veel later en vele geschriften, boeken en andere bronnen verder kwam het besef dat vicarissen meestal werden geworven uit familie om zo het vruchtgebruik van de vicarie een beetje in de familie te houden. Dit zou impliceren dat Heynric van Brouchoven (†1548) en wellicht zelfs al de Heynric van Broecheven (†1408) die rond 1400 kanunnik in St. Pancras was, op één of andere wijze verwant moet zijn geweest met Willem van Assendelft. Dit vormde het begin van een nieuwe speurtocht. Willem van Assendelft leefde van c1360-1412 en trouwde met Anna van Vennip. Zijn ouders waren Margaretha Van Polanen (Duvenvoorde) (c1328) en Barthout Barthouts Van Assendelft (c1324). Margaretha was een dochter van Jan I Van Polanen (c1285-1343), een halfbroer van Willem Van Duvenvoorde (Snickerieme) (1290-1353). Nou, die verbanden beginnen al ergens op te lijken. De Polanen en Duvenvoordes waren immers geslachten uit de hoogste adel. Verder in de geschiedenis zou een dochter van Jan III van Polanen, genaamd Jehenne, in 1403 op 11-jarige leeftijd trouwen met de Duitse graaf Engelbert van Nassouw, daarmee de bakermat leggend voor het Huis van Oranje-Nassau.

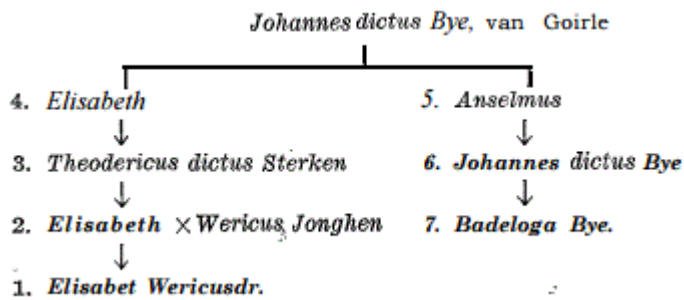
Philips (Bastaart) Van der Lecke

Deze bastaardzoon van Jan III van Polanen en een onbekende moeder, was een halfbroer van Jehenne van Polanen. Hij woonde vanaf ca 1383 in Breda op de Steenbrugstraat (Nieuwstraat) in het huis dat zijn vader Jan III van Polanen voor hem kocht van Willem van Dronghelen in 1371. Later zouden ook Jan Bastaart van Nassouw daar wonen, waarna het huis bekend raakte als het Huis van Assendelft. Vermoedelijk was het deze Philips Van der Lecke die in 1428 zijn testament opmaakte, hetgeen integraal gepubliceerd is in Erens.³ In dit testament wordt ene 'Henrico Bye', kanunnik te Breda '*consanguineo suo*', dus bloedverwant van Philips genoemd. Hmm interessant, want hoe lopen die lijntjes dan? Consanguineus betekent immers bloedverwant afstammend van een zelfde voorouder. Dit kan in theorie ook een broer of zuster betreffen. Als Henricus Bye een broer zou zijn van Philips van der Lecke, dan zou de moeder van Philips wellicht De Bye geheten hebben. Of wellicht had Philips weer een andere moeder, want dan hebben ze nog steeds dezelfde vader. Van Jan III van Polanen zijn echter slechts een bastaarddochter Oda en twee bastaardzonen bekend, t.w.

¹ [Wikipedia.nl](https://nl.wikipedia.org/wiki/Vicarie) over het begrip Vicarie

² G.B.C. van der Feen, [Noord-Nederlandse Boekerijen in de 16e eeuw](#), 1918

³ Erens (1928), De oorkonden van het Norbertinessenklooster Catharinadal te Oosterhout nr. 294, p. 220.

Bron: Nederlandse Leeuw 1971, p.139

Willem Roelofs het aan de stok kreeg met de kerkelijke autoriteiten. Terwijl hij namelijk recentelijk gehuwd was met wettige echtgenote Sophia Van Salm, had hij nog tot concubine Elisabeth Wericusdochter, wiens verwantschap met Badeloge de Bye de kerk in strijd achtte met het toen geldende 4e graads huwelijksverbod. De jaartallen verschillen soms per bron, maar aangenomen kan worden dat hij met Badeloge een relatie had van c1368-1382.⁴ Daarna had hij ca 3 à 4 jaar een relatie met Elisabeth Wericusdochter. Volgens eigen opgave heeft hij bij beide vrouwen kinderen verwekt, alhoewel van Badeloge de Bye geen kinderen uit de archieven bekend zijn. Zou Henricus de Bye dan wellicht een zoon kunnen zijn van Badeloge? Het betekent dat Henricus uiterlijk 1382 geboren kan zijn. Mocht dit zo zijn, dan hadden Philips van der Lecke en Henricus Bye inderdaad een gemeenschappelijke voorouder in Philips Van Duvendoorde (vader van Jan I van Polanen en Willem van Duvendoorde (Snickerieme).

Nadere aanwijzingen doen echter anders vermoeden. Henricus werd in 1421 voor een beneficie in de Gageldonck-kapel te Breda voorgedragen door de stichter van de Gageldonck kapel in 1399, Otto van der Lecke (heer van Hedel, zoon van Jan Polanen II).⁵ Hij was toen al subdiaken. Meestal gold voor subdiaken een minimumleeftijd van 21 tot 24 jaar.⁶ Uitgaand van het laatste zou Henricus rond 1397 geboren kunnen zijn. Hij overleed in 1461. Al deze variabelen in ogenschouw nemend, acht ik het onwaarschijnlijk dat Henricus een zoon kan zijn van Badeloge de Bye. In een studie naar Nederlandse studenten aan Italiaanse Universiteiten (Tervoort), staat Henricus te boek als *Henricus Bye de Heusden* en heeft hij gestudeerd in Parijs, Keulen (1432), Leuven 1436) en Padua (1437).⁷ Toen hij zijn studies startte, was hij reeds kanunnik in de OLV-kerk te Breda. Overigens wordt anno 1422 te Alphen ook een '*Brueder Henric die Bye, commandoer van Parys ende vanden huysse vander Braken*' vermeld, (rent)meester van de commanderij van Ter Brake (Ridderorde der Tempeliers).⁸

Norbertinessenklooster St. Catharinadal

Terug naar het testament van Philips van der Lecke 1428

Aangezien de oorkonden van St. Catharinadal en dus ook het volledige testament uit 1428 (nog) niet integraal via internet ontsloten zijn, achtte ik wat nader ouderwets speurwerk in het archief van Breda op zijn plaats om de bronnen nader te bestuderen. Bij mij was namelijk twijfel gerezen over de identiteit van Philips van der Lecke door de vermelding van een broer Henric en een zuster Elisabeth in zijn testament. Dit impliceert dat we mogelijk niet van doen hebben met Philips de Bastaard, zoon van Jan III van Polanen, maar met Philips van der Lecke, natuurlijke zoon van Jan II van Polanen en daarmee dus (half)broer van Otto van der Lecke.

In het 12 pagina's tellende volledig in het Latijn opgestelde testament van Philips van der Lecke (1428) worden genoemd als zijn bloedverwanten: 1. Jan de Bye Senior, 2. Jan de Bye Junior en 3. Henricus de Bye. Jan de Bye Senior is zelfs samen met broer van testateur, Henrik van der Lecke (Heer van Heeswijk) en zijn zus Elisabeth van der Lecke (prijn van klooster St. Catharinadal) en met

⁴ [Nederlandse Leeuw, 1971](#), p. 139

⁵ Jaarboek De Oranjeboom 13 (1960), [De Kapel van Gageldonk](#), C. TH. Lohmann, p.82

⁶ [Jaarboek De Oranjeboom 34 \(1981\)](#), De kanunniken verbonden aan de collegiale kerk te Breda (1303-1504), Frans Gooskens, p.25

⁷ [BIOGRAPHICAL DATA ON DUTCH STUDENTS AT ITALIAN UNIVERSITIES 1426-1575](#), Tervoort, p.74

⁸ [Jaarboek De Oranjeboom 43 \(1990\)](#), Alphen van Echternaehs domein tot Bredase heerlijkheid, Arnoud-Jan Bijsterveld, p.89

Willem Box (Bloc) uitverkoren tot executeur testamentair. Dit doet toch wel een nauwe band vermoeden. In het oorkondenboek van St. Catharinadal komt verder op 12 oktober 1428 een Jan Bye den Bastaard voor, wiens dochter Kathelijm aan haar neef Jan den Bye Janszoon verscheidene goederen had veronderpand, waaronder 4 oude Wilhelmus gulden jaarlijkse cijns op een huis buiten het Gasthuys te Breda. Op 7 januari 1429 schenkt ene Jan de Bye van Rijsbergen deze cijns van 4 oude Wilhelmus gulden op een huis buiten het Hospitaal (Gasthuys) aan Elisabeth van der Lecke, priorin van St. Catharinadal. Resumerend kunnen we hieruit concluderen dat Jan de Bye Bastaard een dochter heeft genaamd Kathelijm, die een neef heeft Jan Jansz de Bye (Van Rijsbergen). Kathelijm Jansdr de Bye verkoopt in dezelfde transactie ook "*anderhalf buynre beemden luttel min oft meer geleghen t' Amelenberghe neven Gheryts erve Van Ghilse opt deen zide ende Wytmanes erve Van der Beken opt dander zide*".⁹

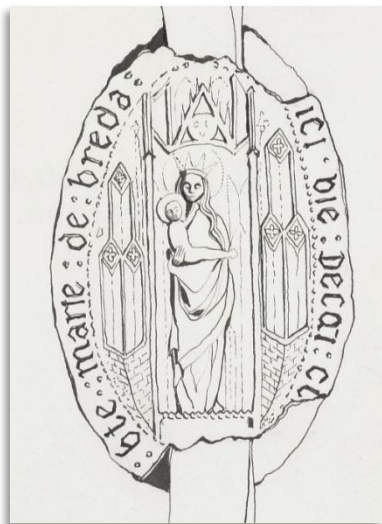
Uit het cijnsboek van de Tafel Heilige Geest Breda (c1415) blijkt dat: "*(1) Jan Matijs sone, die Katlinen Jan Bays dochter heeft des Sniders, op een vierdel buenre beemde, dat Heil Zassen was, ghelegen bi der zieker luden, tusschen Jan Smeets erve an deen side ende Jan Ysaacs an dander side. Vier groten.*

(2) Item dieselve, van anderhalf buender beemde, bi Amelenberghe, dat wilen was Jacop Zadelmakers, daer Jan van Ghilsen tweederdel af heeft, bi die Voert van Emelenberghe. Twee groten".¹⁰

In het cijnsboek van het Begijnhof te Breda (c1427) vinden we nog: "*Item III groten payments, op een stuc beemts, (buyten t Ghasthuys,) ghelegghen tusschen een stuc beemts, dat toebehoort den kijnderen van Amelenberghe, ende een stuc beemts, dat Jan Tijs plach te sijn; ende noch besit Katheline Byes, sijn weduwe, of Jan die Bye van haren wegghen. Ende dit pant besit nu Wijtman van der Beke. / Nu besittet Wijt Peter Stevens*".¹¹

Hieruit volgt mijns inziens dat onze Jan de Bye de Bastaard vermoedelijk ook wel Jan de Bye die Snider (kleermaker) werd genoemd. Vraag blijft uiteraard wel op deze Jan de Bye Bastaard onze Jan de Bye Senior uit het testament van Philips van der Lecke zou kunnen zijn. Alhoewel niet met zekerheid vaststaand, lijkt dit toch wel aannemelijk.

In het cijnsboek van het Begijnhof te Breda vinden we vervolgens: 29 aug. 1368: "*Jonaes van der Elst ende Jan Mathijs zoen, scepen in Breda, kennen dat Jan die Bye die Snider vercocht heeft Jan van der Brugghen, vijftien groten tsaers payments, te ghelden erflijc op sente Bavendach, uut enen halven buynre beemde, ghelegghen in Spoerdonc, dat Hanne Manen plach te sijn, ende daer Dieric Stercke dat wederdeel af hevet. Te vrien met XXV groten payments voir utgaende. In desen chijns is Jan van der Brugghen ghevest int jare M IIIc LXVIII, op sente Jansdach Decollatio (1368 augustus 29)".*

Tekening van het Zegel van Henricus de Bye ca 1459, Stadsarchief Breda

Dus Dieric Stercke had de helft van een bunder beemd bij Spoerdonck en Jan de Bye die Snider de andere helft. Dat veronderstelt toch wel een familierelatie van Dieric Stercken (de rentmeester van Willem van Duvendoerde en Jan II van Polanen) met Jan de Bye die Snider. Wellicht was een zus van Dieric Stercken of wellicht wel zijn moeder Elisabeth Jansdr de Bye (Van Goirle) een keer te bedde gegaan met Jan II van Polanen?? Of was het met een zuster van Johannes Anselmus dictus Bye?? Uit deze vrijage gesproten Jan de Bye Senior met als zonen Jan en Henricus en hiermee allen bloedverwanten van Philips van der Lecke en zijn broer Hendrick en zuster Elisabeth? Voor dit moment houd ik het op de hypothese dat Jan de Bye Senior een bastaardzoon van Jan II van Polanen geweest moet zijn, met als dochter Kathelijm en als zonen Jan de Bye Junior en Henricus de Bye die rond 1390 geboren kan zijn. Jan de Bye Junior kan overigens ook een broer van Jan de Bye Senior geweest zijn.

⁹ Erens (1928), De oorkonden van het Norbertinessenklooster Catharinadal te Oosterhout nr. 291

¹⁰ [Cijnsboek Tafel Heilige Geest Breda](#), c1415, Henk Muntjewerff

¹¹ [Cijnsboek Begijnhof Breda](#), c1427, Henk Muntjewerff

Plattegrond Breda, Blaeu 1652 met Nieuwstraat rood omcirkeld

De panden van de Hofedelen. Bron: Archeologisch Onderzoek Nieuwstraat Breda

Steenbruggestraet (Nieuwstraat)

Voorzover mijn kennis van het Latijn na 6 jaar Gymnasium het toestaat, kreeg Henricus Bye van Philips van der Lecke in 1428 in zijn testament een huis met toebehoren in de Steenbrugstraat toebedeeld. Welk huis dit precies is geweest, is niet bekend, maar onderstaande eigendomshistorie van de panden in de Steenbrugstraat doet één en ander vermoeden.

De Steenbrugstraat is de oude naam voor de Nieuwstraat, alwaar diverse hofedelen zich sinds eind 14e eeuw hadden gevestigd. De familie Bruheze woonde eerst, halverwege de 15e eeuw, prominent op Nieuwstraat nr. 21. Al in 1507 wordt deze Hofwoning binnen de familie doorverkocht, echter de naamgeving wordt pas in 1539 gevestigd bij de verkoop aan de Lambrecht Millincx, Heer van Waelwijk. Sedertdien is en blijft Huis Waelwijk de woonstede van de Bredase adel. Pas in 1950 wordt het Huis Waelwijk gekocht door de orde van de Franciscanessen. De naam Bruheze wordt wel verbonden met de middelste hofwoning, nu Nieuwstraat 23, ondanks dat de laatste Bruheze in 1585 vertrekt als eigenaar en het huidige Huis Bruheze pas tussen 1820 en 1840 haar huidige bouwvorm gekregen heeft. De meeste historiek gaat echter uit naar Nieuwstraat 25, dat nu bekend staat als het Huis Assendelft. Al in 1371 wordt het aldaar gevestigde huis door Jan van Polanen III, Heer van Breda, gekocht¹² en diende vanaf 1383 als woning van zijn bastaardzoon Philips van der Lecke. In 1434 was het vervolgens de beurt aan bastaardzoon Henric van Loven. In 1468 was dit Hofhuis eigendom van graaf Jan IV van Nassau (1410-1475), die het aan zijn buitenechtelijke zoon Jan de Bastaert (1435-1506) schonk. Het woongedeelte lag ter hoogte van nr. 25. Via zijn zoon Pauwel, de schout, vererfde het in 1508 aan Adriana van Nassau, die met hofedelman en schout Dirk van Assendelft getrouwd was. Vanaf circa 1530 is Huis Assendelft de pandnaam.¹³ Voor wie de oude tijden wil herbeleven is sinds mei 2016 in het complex het 5-sterrenhotel Hotel Nassau gevestigd.¹⁴ Naast Huis Assendelft is nog de huizinge Van Neerven gevestigd, waarin Dirck Stercken eerder ook belangen had. Wellicht is dit wel hetzelfde pand als waarop betaalde 'Gherijt Jacops sone van Emelenbergh, twee schellingen groten, op dat hoechuy van der Steenbrugstrate, dat Peter Pons was'.¹⁵

Marie Hendricks De Bye-Van Broecheven

In de Bredase vestbrieven duikt in 1503 een dan al overleden Jacop Heinricx Van Broecheven op, die gehuwd is geweest met ene Marie Heinrichs de Bye. Marie Heinrichs's familie had de Emelenberg te Breda in bezit.¹⁶ Nazaten (Kathelij Heinricks, dochter van haar broer Henric) verkochten later in 1564 'de berge ende erfenisse genaemt Emelenberge' aan de Prins van Oranje.¹⁷ Zou Marie Hendricks wellicht een dochter of kleindochter kunnen zijn van kanunnik Henricus de Bye? In het testament van Philips uit 1428 wordt wel een Ripaertsbeemd in Den Emer genoemd. Tevens lag de Emelenberg naast Gageldonck, dat in 1435 door Willem van der Lecke verkocht werd aan Willem de Bye.¹⁸ Henricus de Bye was sinds 1421 actief in de kapel op Gageldonck, evenals telgen uit het met De Bye gelieerde geslacht Stercken, dus het lijkt toch wel dat Henricus op één of andere manier uit deze hoek afkomstig moet zijn. Enfin, Jacop Heinrichs van Broecheven en Marie Hendricks de Bye hadden als

¹² In het jaar 1371 erkende ridder Willem van Dronghelen verkocht te hebben aan Jan van Polanen, heer van Breda: [een erfchyns uyt en huys aen het eynde van de Steenbrugstrate](#).

¹³ [Nieuwstraat 21-29, Definitief Archeologisch onderzoek](#) Archeologische rapporten Breda nr. 96, BAAC rapport A-08.0119

¹⁴ [Hotel Nassau](#) te Breda

¹⁵ [Cijnsboek Tafel Heilige Geest Breda](#), c1415, Henk Muntjewerff, THG 227

¹⁶ [Archief van de Nassause Domeinraad](#): Raad en Rekenkamer te Breda, 1170-1580 - Eigendomsbewijzen Emelenberg 1564

¹⁷ [www.ngv.nl Kathelij Henrick de Bye](#)

¹⁸ [Beschryving der stad en lande van Breda](#), Jacobus van den Kieboom, p. 395

kinderen Heinrick, Adriaen en Gerit en waarschijnlijk nog een Jacob.¹⁹ Namen die bij de Brouchovens te Leiden ook frequent voorkomen. Marie Hendricks huwde later met ene Lenart de Haen/Ham. Adriaen Jacops Van Broecheven komt in de vestbrieven slechts éénmaal voor, t.w. in 1514, inzake recht van overpad op een stuk land dat hij verkocht aan Lenaert de Haen, de nieuwe man van zijn moeder.²⁰ Tevens is een Henrick de Bye in 1503 geld schuldig aan Jan Bastaert Van Nassouw.²¹ Vermoedelijke vader van Jacop Heinricx van Broecheven is mijns inziens Henric, zoon van Gerit Henric Gerard Walter {Bac} Van Broecheven. Kinderen van Gerit Henric Van Broecheven uit zijn huwelijk met Yda Berthout Niclaes Van Aerle zijn: 1. Henric, 2. Jan, die in 1436 de hoeve Aesvoert bij Riel bezat, 3. Berthout die trouwde met Cornelia Jans Hogen van Tateringen (Breda) en 4. Geertruyt, die trouwde met Goijart Dirck van Nerven (uit de stal van Sterken, Breda). Het lijkt er dus sterk op dat dit gezin nauwe banden heeft met Breda en omgeving. De onderlinge verbanden mogen ook nog eens blijken uit een inschrijving in het Cijnsboek van de Tafel Heilige Geest: "Godevert van Nederven, Sterken sone, op alle dat niewelant, dat Aernout Blox was, gheleghen by Ypelaer, in die vierscaer van Ghinneken, aen die suytzide van der Molenvloet. / Afgequeten anno XCII (1392) by Jannen den Hoge Jacop zone. / X lopen rogs Jacop Jans Hoghe zone".²² Deze Jannen den Hoge Jacop zone die de cijns betaalde (heeft afgequeten) is ongetwijfeld de schoonvader van Berthout van Broecheven. Interessant is verder nog dat de hoeve Aesvoert in 1402 gekocht werd door Hendrick van Broecheven (gehuwd met Catharina Jansdr van Son, dochter van Johannes de Zonne). Hij verkreeg in 1369 een hoeve te Tilburg in Oerle en kocht in 1402 een hoeve te Hilvarenbeek, 'het goet te Aesvoert' (gelegen naast hoeve Leeuwerkeneck). Hij bezat ook goederen in Udenhout, waarvan zijn vrouw de helft als huwelijksgift had ontvangen van haar vader.²³ De Aesvoert lag op de grens van Riel met Alphen. In de 13de eeuw kreeg de abdij van Tongerlo vaste voet in Alphen. Godfried II, Heer van Breda, en zijn vrouw Lutgardis schonken in 1204 hun vrij goed aan Tongerlo. Godfried III, eveneens Heer van Breda, gaf in 1216 een hoeve en de Bredase Heer Arnold van Leuven met zijn vrouw Elisabeth lieten aan de abdij in 1280 bos en hei te Alphen na. Op 24 februari 1294 schonken Raso van Gaveren en zijn oudste zoon Raso van Liedekerke aan Tongerlo de hoeve 'Nieuweleynde' onder Alphen met de daaraan verbonden landen, broeken, heiden en weilanden, gelegen tussen 'Lamel' (bij het Belgische gehucht Aerle) en Aesvoirt (bij het Riels Hoefke), alsmede 41 bunder heide bij de 'Leverkenbrake' (Leeuwerkeneck of Alphense Hoef, die in de laatste oorlog verwoest werd) en de goederen van 'Stoght' (bij de 'Ooievaarsnest'). Een groot deel van de huidige 'Ooievaarsnest' wordt thans nog in beslag genomen door de zogenaamde Lametakker, een naam die wordt afgeleid van St. Lambertus, bisschop van Maastricht en medewerker van St. Willibrordus, die in 698 de abdij van Echternach stichtte.²⁴

De Emelenberg, De Emer en Gageldonck

Om meer zicht te krijgen op de relatie tussen Gageldonck en de Emelenberg moeten we eerst in de historie van beide landgoederen duiken. Op 13 mei 1280 ontvingen de poorters van de stad Breda een belangrijk geschenk van de heer (Arnoud van Leuven) en vrouwe van Breda. Zij kregen de laaggelegen gronden ten noorden,

oosten en zuiden van de stad in eigendom, begrensd door de Mark, Teteringsedijk, Ijpelaar, Zandberg en Molengracht. In de oorkonde staat: tussen de Emelenberg en de Ijpelaar tot aan de Molengracht en het Verdebos. De Emelenberg is een zandkop (berg) ter hoogte van de huidige Konijnenberg, en het Verdebos lag vermoedelijk aan

beide zijden van de Teteringsedijk.²⁵ Of en in hoeverre de aanduiding 'De Emelenberg' overeenkomt met de aanduiding 'De(n) Emer' wordt uit de bronnen niet altijd even duidelijk.

Men vindt, dat 't Goedt van Gageldonck met de Hoeve, 't Kasteel, de huizinge, Nederhoven en den Hafenberg, daar de Kapel op staat, groot in huizingen, landen, beempden en boschen, twee en zeventig buynderen, omtrent 't jaar 1430, verheven en bezeten is geweest by Willem van de Leck Heer te Bergen, die het met zynen zoon Otto te leen heeft gehouden van 't Leenhof van Brabant te Brussel. Dees Willem van de Leck heeft deze Heerlykheid, in 't jaar 1435, verkogt aan Willem de Bye, die in den jaare 1450. van den Hertog van Brabant verkreeg, dat zyne Heerlykheden van Gageldonck en Hambroeck tezamen gevoegt wierden om een Laethof uyttemaecken, waarvan de volgende Brief nog voorhanden is.

¹⁹ [Stadsarchief Breda](#), vestbrief 21-02-1503

²⁰ [Stadsarchief Breda](#), vestbrief 28-02-1514

²¹ [Stadsarchief Breda](#), vestbrief 11-05-1503

²² [Cijnsboek Tafel Heilige Geest Breda](#), c1415, H. Muntjewerff, THG012

²³ Zie ook mijn artikel '[Broecheven, waar leg dat dan?](#)'

²⁴ [Het Nieuwsblad van het Zuiden - 7 september 1974](#), "Den Ooievaarsnest", Pierre van Beek - Heemkunde-artikelen

²⁵ [Ergoed.breda.nl](#) [1280: De stad krijgt de woeste gronden in eigendom](#)

L. Merkelback van Enkhuizen schetst in zijn artikel 'De Geografische ligging der Oude Stad Breda': *Wat nu 'de Emer' heet, ligt even ten Noordoosten tegen het oude Gageldonk; en vermits 'de Emer' een afgerond bergje is met de grootste hoogte van 2.7m in de omgeving, ligt het voor de hand 'de Emer' te identificeren met de oude 'Emelenberg'*.²⁶ Deze veronderstelling lijkt toch wat voorbarig, op de kaart lijken beide goederen toch wel degelijk separaat en aan weerszijden van de rivier de Amer te liggen. De naam De Emer duikt voor het eerst op in een oorkonde van 1419. Toch moet het voordien al bekend zijn geweest. In 1408 namelijk kocht ene Jan van Gageldonk (Hugemanszoon)²⁷ het goed De Emer. De Emer is voor 1408 onderdeel geweest van Gageldonk. Jan van Gageldonk bleef tot 1419 bezitter van het goed De Emer. Het huis De Emer werd voor het eerst in 1440 in een geschrift genoemd. Men vermoedt dat het tussen 1419 en 1440 gebouwd is.²⁸

P.C. Boeren verhaalt in zijn artikel over de goederen Gageldonck en Hambroek: Hugeman van Strijen, heer van Zevenbergen, was met Gageldonk beleend d.d. 11 dec. 1370. Hugeman was de laatste bezitter van heel Gageldonk. Zijn opvolger Boidin ontving slechts de (later Hambroekse) halfscheiding. Het eigenlijke hof van Gageldonk en de heerlijke rechten gaan via Margaretha van der Lippe over aan de Van der Le(c)k's, op tot nu onverklaarde wijze. Wat zich verder nog Van Gageldonk noemt, zijn nazaten van de Van Zevenbergen's, die niet meer dan een deel van de grond bezitten. De Peter van Gageldonk, die in 1364 voor de eerste maal wordt genoemd, achtereenvolgens gehuwd was met een Kathelijne en een Lijsbeth, en vóór 1391 overleed, was wellicht een kleinzoon van Jan van Zevenbergen (1346). Door zijn eerste huwelijk verwierf hij de Hondsdonkse hoeve onder Chaam. Johanna, erfdochter van Jan Peterszoon van Gageldonk, huwde omstreeks 1419 met Peter van Hambroek-Beversluis. Bij die gelegenheid droeg haar vader haar een deel van Zevenbergs Gageldonk op, waarvoor zij 22 jan. 1420 van de hertog het verlei ontving. Johanna, dochter van Jan Hugemanszoon, trad vóór 1440 in het huwelijk met Jan van Nispen en bracht hem daardoor het goed Den Emer aan, voorheen een onderhorigheid van Gageldonk, maar voortaan zelfstandig.²⁹

De Hoeve Hondsdonck trok mijn belangstelling, aangezien ik die eerder was tegengekomen in relatie tot ene Aernt Bloc, die als getuige wordt vermeld in het testament van Philips van der Lecke uit 1428. De tevens in het testament genoemde Willem Box (Bloc), poorter van Breda, is vermoedelijk zijn zoon. Een Hoeve Hondsdonck wordt al in 1364 genoemd en moet in de eerste helft van de veertiende eeuw in het bezit zijn geweest van de Bredase schepen Claeus van Oekel. Deze had vermoedelijk twee dochters, waarvan de een -Kateline genaamd- huwde met Peter van Gageldonk, een leenman van de heer van Breda. Een andere dochter, wier naam niet bekend is, schijnt als echtgenoot een zekere Aernt Bloc te hebben gehad. Behalve Hondsdonck had deze Claeus van Oekel nog andere goederen bezeten, zoals de hoeve op de Molenvloed onder Teteringen, een complex dat later De Blauwe Kei werd genoemd.³⁰

De ontstaansgeschiedenis van 'De Emer' is nu enigszins duidelijk, die van 'De Emelenberg' blijft toch nog steeds duister. Er is sprake van een familie, die zich Van Emelenberghe noemde en die ook wat van doen leek te hebben met De Bye, maar hoe nu precies de lijntjes lopen is niet helder. De genealogie van de Emelenbergjes start met ene Jacob van Amelberghe (vermeld 1359). Eén van zijn nazaten, Gherijt Cornelisz Huijbrechts {Van Emelenberghe} (1475-1557), had een zoon Hendrik Gherijts Huijbrechts {Van Emelenberghe} (+1549), die getrouwd was met Kathelijne de Bijde, dochter van Hendrik Philips de Bijde en van Kathelijne Meeusdr Brocx. Door zijn huwelijk werd hij eigenaar van de Emelenberg, die zijn vrouw, weduwe zijnde, op 27 juni 1564 aan de Prins van Oranje verkocht omschreven als *'De bergen en erfenisse, genaemt Emelenberghe, die zij ende heur ouders ende voirsaten altijd beseten hebben'*.³¹ Hoe het nu met de De Bijetjes zit, is mij niet helemaal duidelijk, omdat andere bronnen verhalen over ene Heynrick als zijnde de vader van Henrick in plaats van Philips.³²

---

²⁶ Jaarboek De Oranjeboom 4 (1951), [De Geografische ligging der Oude Stad Breda](#), L. Merkelback van Enkhuizen, p. 101-102

²⁷ [Provinciaal Genootschap van Kunsten en Wetenschappen in Noord-Brabant](#), Werken, p.65

²⁸ [Haagsebeemden.nl](#), [het kasteel De Emer](#)

²⁹ Jaarboek De Oranjeboom 12 (1959), Dr. P.C. Boeren, [Hambroek en Gageldonk](#), p.125-126

³⁰ Jaarboek De Oranjeboom 39 (1986), [De buitenplaats Hondsdonk te Ulvenhout en haar eigenaren](#), F.A. Brekelmans en F.B.E. Baron Prisse, p.101

³¹ Amelenberg (Emelenberg) of Kleine Warande, De Brandelaer en het geslacht Van den Brandeler A.M. Goossens, artikel in het tijdschrift "Engelbrecht van Nassau", 1990/1991

³² [Nederlandse Genealogische Vereniging](#), Henric de Bye

Wel laten de Bredase vestbrieven een aantal transacties zien van Lenaert de Haen met Willem Philips de Bye en Jan de Bye/Maria van Outhesden.³³ Henricus de Bye (†1461), kannunik in de OLV-kerk te Breda en bloedverwant van Philips van der Lecke wordt wel gedacht op één of ander manier tot dezelfde familie te behoren als Willem de Bye die in 1435 Gageldonck kocht van Willem Ottosz van der Lecke.³⁴ Alhoewel niet kristalhelder lijken er toch wel banden te zijn vanuit De Emelenberg met Gageldonck en met de familie van Philips van der Lecke. Voor mij voldoende (maar nog niet afdoende) reden om te vermoeden dat de latere bezitter Marie Hendricks de Bye heel goed een (klein)dochter geweest kan zijn van de in het testament van Philips van der Lecke genoemde bloedverwant Henricus Bye.

Boslandschap met het rijtuig van Margaretha van Mechelen voor kasteel Abtspoel bij Oegstgeest, Esaias van de Velde, 1619. Minneapolis Institute of Arts.

Margaretha van Mechelen en Prins Maurits

Deze dochter Margaretha van Mechelen (c1581-1662) van Cornelis van Mechelen († <1583), schepen van Lier, en Barbara van Nassau-Conroy († <1583) was maitresse van Prins Maurits van Oranje.³⁵ Foy van Brouhoven, toen rentmeester van Rijnland en later schepen en burgemeester van Leiden, kocht in 1591 van de Staten van Holland het afgebrande kasteel Abtspoel. De Leidenaren hadden dit, voor het beleg van 1574, afgebrand om te voorkomen dat de Spanjaarden zich hier zouden nestelen. Waarschijnlijk hebben de nog bestaande muren als basis gediend voor een snelle herbouw van Abtspoel, gelegen op de plaats waar nu het voetpad van de Mathenesselaan uitkomt op de Abtspoelweg. Dit verklaart de onregelmatige aanleg van het kasteel. Voor Foy en zijn vrouw Lysbeth van Boschhuizen was Abtspoel een buitenhuis, dat hen de gewenste sociale status bracht. Margaretha moet in haar Leidse tijd vriendschap hebben gesloten met de van Brouhovens. Niet

alleen bewogen de beide families zich in de zelfde sociale kringen, beide waren in oorsprong katholiek en de kinderen waren van dezelfde leeftijd. Na Foy's overlijden in 1610 bleef Lysbeth er nog tot haar dood in 1615 wonen. Jacob, hun zoon, toen rentmeester van Rijnland en later burgemeester van Leiden en getrouwd met Emerentia Bannings erfde vervolgens Abtspoel. Dat Margaretha ook bij hen te gast was staft een schilderij (zie afbeelding) van Van de Velde: de koets met Margaretha is op de terugweg van Abtspoel, waar ze Jacob en Emerentia heeft bezocht, naar Den Haag. De bezoeken kunnen tot 1642 hebben plaats gevonden. Toen overleed Jacob kinderloos en werd Abtspoel verkocht aan Willem Paedts, burgemeester te Leiden.³⁶

Brouhoven verwant met bastaardtak Nassau

Maar het verhaal wordt nog mooier. De zuster van Margaretha, t.w. Wilhelmina van Mechelen was gehuwd met (1) Arent van Duvenvoorde en (2) Johannes Cornelisz Brant, heer van Wateringen. In de Nederlandse Leeuw uit 1945/46 lees ik: "Hij (Johannes Brant) is geboren te Leiden eind 1595; hij komt 30 Juni 1619 bij notaris E. Craen te Leiden met zijn jongsten broeder Cornelis voor, als adelborsten onder hunnen stiefvader te Heusden en nogmaals 14 feb. 1623 als voogd over dien broeder. Hij volgde het voorbeeld van zijn oom Hendrik en wist op nauwelijks 23 jarigen leeftijd de overbuurvrouw zijner grootouders op de Papengracht te bewegen tot het verlaten van haar geloof en tot een huwelijk, ofschoon zij sinds 9 jaren weduwe met twee kinderen en zeker minstens 17 jaar ouder was dan hij. Hij teekende 16

Foy Jansz van Brouhoven (1542-1610), vroedschap van Leiden, in 1581 – Collectie Provenhuis Paling en van Foreest, Museum Alkmaar

³³ [Stadsarchief Breda](#), diverse vestbrieven periode 1511-1522

³⁴ [Nieuw Nederlandsch Biografisch Woordenboek \(NNBW\)](#), Huygens, p. 237

³⁵ [Huygens.ing](#) biografie Margaretha van Mechelen

³⁶ [Over Oegstgeest](#) Halfjaarlijks tijdschrift 22e jaargang nummer 1 Maart 2010, K. Wolhuis, Margaretha van Mechelen en Oegstgeest, p.7-9

jan. 1619 te Leiden in de kerk aan met Jvr. Wilhelmina van Mechelen, geb. te Lier, dr. van Jr. Cornelis, schepen aldaar en Jvr. Barbara van Nassau en sinds 25 juli 1610 weduwe van den dijkgraaf en baljuw van Rijnland Jr. Arent van Duvenvoorde tot Obdam. Zij woonde in en was voor de helft eigenares van het zoogenaamde Hof van Zessen op de Papegracht.³⁷

Zijn grootvader Jr. Johan van den Brant Dircsz. moet in of omstreeks 1536 in Leiden geboren zijn. Hij huwde met Hillegond de Bye, die echter den naam harer moeder voerde en dochter was van Hendrik Gherit Corneliszsz. Huybrechts, †1549, (uit het geslacht, dat vroeger van den Emelenberg; later van den Brandeler heette) en Kathelyne de Bye, die in 1564 den Emelenberg verkocht en in Breda het huis 't Lam op de Markt bezat. Zij waren hervormd evenals hunne 3 zoons (Jan, Hendrik, Cornelis), die vrij zonderlinge huwelijken gesloten hebben".³⁸

Hieruit volgt mijns inziens overduidelijk dat de Leidse Van Brouchovens via De Bye verwant waren met een bastaardtak van de Nassaus. Koppel daar nog eens een vermelding in de Leidse lijfrenten anno 1536 aan van Margriete Jorysdr. de Bye (12 jaar) en Anneke Jansdr. de Bye (10 jaar) te Delft, dochters van Jorys de Bye en Alydt Danielsdr en het verhaal is compleet. Eén van de heffers in 1578 was namelijk de geachte heer Foy van Brouchoven!³⁹ Joris Dirck Gerit IJsbrants de Bye was burgemeester van Delft en stamt rechtstreeks af van IJsbrant de Bye, een broer van Willem de Bye die in 1435 Gageldonck kocht van Willem van der Lecke. Het feit dat Foy van Brouchoven als heffer wordt genoemd naast Alydt Daniels, moeder van de kinderen, impliceert mijns inziens dat er sprake is van een familierelatie. Ook via andere lijnen waren de Van Brouchovens overigens verbonden met De Bye. Ene Willem de Bye (c1463) erft Gageldonck van zijn oom Willem, hofmeester van Jacoba van Beijeren en trouwt (1) Gertruid Coleners (c1470-1519) en (2) N. Van Montfoort (c1463). Zoon uit het tweede huwelijk Ghijsbrecht de Bye (c1489), eigenaar van de helft van Gageldonck, huwde rond 1510 met Margriet IJsbrants Van den Coulster (c1482-1520), dochter van Machtild van Alkemade. De broer van IJsbrant, t.w. Gerbrand van den Coulster (†<1506) huwde voor 1494 met Beatrix Aernts Van Broecheoven (c1465-1532), dochter van Catherine Scilder. Beatrix was erfdochter van het Goet Broecheoven te Tilburg en stamt af van Willem Walter {Bac} van Broecheoven, de broer van Gerard. Deze laatste Gerard is dan weer de stamvader van o.a. de Leidse Van Brouchovens. Kunt u het nog volgen? De vraag of de Leidse tak Van Brouchoven voortkomt uit de Tilburgse stam is hiermee genoegzaam beantwoord.

De kwartieren van Pieter Cornelisz van Teijlingen

Van deze zoon uit het huwelijk van een dochter van Dirck van Brouchoven, t.w. Dingena Dircksdre van Brouchoven (1503-1573) met Cornelis Pietersz van Teylingen (1494-1554), zijn gelukkig de kwartieren overgeleverd. In 1582 is hij vermeld, oud 50 jaar. Hij is de schrijver van de aantekeningen in het handschrift van Pieter van Teijlingen. Volgens een verklaring van ene Hendrik van Stapel, welke dikwijls met hem op jacht ging, hield hij een 'sryfscole' in Den Haag.⁴⁰ In 1563 woonde hij in Voorburg, blijkens een sententie van het hof van dat jaar en waarin hij genoemd wordt als voogd over de kinderen van Jacob van Polanen contra de schout van Emmickhoven.⁴¹ Aan de kerk te Almkerk schonk hij een raam "*daer inne hij staet in sijn volle harnas met sijn quartieren*".⁴² Hij was baljuw van Hazerswoude (1582-1584) en schout te Oudewater (van 13 juni 1581 tot mei 1583). In de Resolutiën van de Staten van Holland van 16 juli 1582 wordt hij onder de presente leden ook genoemd als zitting hebbende voor Oudewater. Op 2 dec 1585 is hij geadmitteerd notaris van het Hof van Holland te Woerden. Zijn kwartieren luiden: 1. Teijlingen, 2. Eversdijck, 3. Wateringen, 4. Egmond, 5. Broeckhoven, 6. Haeswinckel, 7. Oostermolen en 8. Ransdorp.⁴³

Wapenboek Willem Jacobsz 1565, p.45

³⁷ Nederlandse Leeuw, 1945-46, p.47-50 over het geslacht Brant

³⁸ Nederlandse Leeuw, 1945-46, p.47-50 over het geslacht Brant

³⁹ Regionaal Archief Leiden: [Lijfrente 1402 - 1609](#)

⁴⁰ HS. A. v. Buchell, Reg. E. fol. 126

⁴¹ Sententie van het Hof van Holland, fol. 191 op het Rijksarchief te 's Gravenhage

⁴² HS. A. v. Buchell, Reg. E. fol. 124

⁴³ www.robgomes.nl, stamboom Alkmaar

Bovenstaande kwartieren brengen mij ertoe om de juistheid van de identiteit van Anneken Foyendr, de vrouw van Jan van Brouchoven ter discussie te stellen. Zij wordt immers in de gangbare literatuur steevast aangeduid als 'Van Oostermolen'. Nadere bestudering leert dat deze aanname slechts gebaseerd is op één wapentekening uit het wapenboek van Gijsbert Adriaensz Van Rijckhuijsen opgemaakt te Leiden in de periode 1747-1759.⁴⁴ Een bezoekje aan het Archief te Leiden leerde mij dat op basis van de bewuste wapentekening op pagina 90 van het wapenboek niet de conclusie kan worden getrokken dat de vrouw van Jan van Brouchoven Van Oostermolen heette. Weliswaar staat een (niet ingevuld en ongekwartierd wapen) Brouchoven genoemd naast Van Oostermolen, maar ik heb de stellige indruk dat de bron van Gijsbert Adriaensz Van Rijckhuijsen hiervoor het wapenboekje anno 1565 van glasschilder Willem Jacobsz uit Den Haag is geweest. In dit wapenboekje staan op p.45 de wapens Brouchoven, Oostermolen, Wateringen en Teylingen op dezelfde pagina afgebeeld. Koppelen we deze wetenschap aan de 8 kwartieren van Pieter Cornelisz van Teylingen, dan zijn dit dus exact de 4 kwartieren van de twee vaderszijden. Reden voor mij om te veronderstellen dat het wapen Oostermolen (3 molenijzers van zilver op zwart) toebehoort aan de echtgenote van de vader van Dirck van Brouchoven, t.w. Adriaen (Jacops) Van Brouchoven. Glasschilder Willem Jacobsz putte voor zijn wapenboek overigens hoogstwaarschijnlijk uit de ramen die hij had vervaardigd voor de Van Assendelft kapel in de St. Jacobskerk te Den Haag.⁴⁵ Anneken Foyendr, de echtgenote van Jan van Brouchoven heette vermoedelijk Van Tetrode. De afkomst van 'Oostermolen' vraagt nog nader onderzoek, maar ik sluit niet uit dat er ergens een verband zit met het geslacht Van Montfoort, dat immers ook 3 molenijzers voerde. Een telg Van Montfoort was Heer Van Swieten. In de Leidse stamboom van Anneke Foyendr Van Tetrode komt Van Swieten/Zwieten regelmatig voor in relatie tot Tetrode, evenals Van Zwieten voorkomt in relatie tot Van Assendelft.

Pieter van Son

In mijn artikel 'De zoektocht naar Pieter van Son' ging ik in op het wapen dat Pieter van Son uit Breda voerde, t.w. een gemuteerd wapen Van Brouchoven met kleuromkering. Ook deze puzzel lijkt te kunnen worden opgelost met aanvullende informatie uit de Bredase vestbrieven. Ik heb het sterke vermoeden dat Pieter in dubbele lijn afstamt van Van Broecheven. De moederlijke lijn loopt via Reynerus Gerard Bac Van Broecheven (c1342) X Kathelijne Wijt van Oisterwijk via Crillaert verwant geraakt met Van Son. De vaderlijke lijn loopt via Henric Gerard Bac Van Broecheven (1339-1411) X Katharina Jans Van Zonne (1339-1416). Uiteindelijk komen de twee lijnen samen in het huwelijk van Jan Jacob Jan (jr) Van Son (c1430-c1504) X Maria Jans Hendrick Crilaerts (c1447-< 1489). In feite is dus sprake van 4e graads verwantschap, dat volgens mij toch echt destijds door de kerkelijke autoriteiten verboden was. Heraldisch zou men kunnen veronderstellen dat het wapen met de drielingbalken, dat men aantreft bij nazaten van zowel Arnold Gerard Bac Van Broecheven (Beerten), Reynerus Gerard Bac Van Broecheven en Henric Gerard Bac Van Broecheven, allen zonen van Gerard Walter Bac Van Broecheven (c1295-1346) X Dymna De Bye (Van Weelde) toebehoort heeft aan Gerardus Van Broecheven.

Pieter van Son, detail huwelijksportret 1622, Rijksmuseum Amsterdam

Overige opvallende verbanden

Naast de hiervoor geschetste lijnen is er nog een aantal interessante verbanden te constateren, die nauwere banden tussen Breda en Leiden en de daar heersende geslachten doen vermoeden dan eerder gedacht. De Leidse Van Broechevens behoorden tot de hoogste elite, waren hoogstwaarschijnlijk verwant aan Joris De Bye (burgemeester van Delft, afstammeling van IJsbrant de Bye, de broer van Willem de Bye van Gageldonck) en verkeerden in de onmiddellijke nabijheid van telgen uit het Huis Oranje-Nassau. Het lijkt erop dat de Bac-Broechevens voortspruitend uit de heren van Tilburg reeds sinds c1200 verwant zijn aan Teylingen / Brederode en in ieder geval sinds c1450 maar wellicht al eerder via De Bye met Wassenaar / Polanen / Duvendoerde / Assendelft. Vanaf ca 1619 is er via Brant en De Bye zelfs verwantschap aantoonbaar met een bastaardtak Van Nassau. Voor een meer volledig overzicht verwijs ik graag naar de bijlage(n).

⁴⁴ Regionaal Archief Leiden, Rijckhuijsen wapenboek D, p. 90

⁴⁵ Voor God, graaf en geslacht: de kroniek van de ridders van Assendelft, Bert Koene, p.146

Conclusie

Mijns inziens is de Leidse tak Van Brouchoven via het huwelijk van Marie Hendricks de Bye (mogelijk kleindochter van Henricus Bye, kanunnik OLV kerk te Breda) met Jacop Heinricx Van Broecheven verwant geraakt met de geslachten Wassenaar / Polanen / Duvenvoorde / Assendelft. Deze familieband was reden dat Heynric van Brouchoven (†1548) vicaris was op de vicarie die Willem van Assendelft stichtte in de kerk te Haarlem in 1397. Op dit inkomen was Heynric tevens kanunnik in St. Pancras te Leiden. Mogelijk was ook de Heynric van Broecheven die reeds rond 1400 kanunnik was in het St. Pancras kapittel te Leiden al verwant met Willem van Assendelft, maar deze mogelijke verwantschap is lastiger na te gaan. De eerste Van Assendelfts in Haarlem voerden wel naast het bekende paard een molenrad in hun wapen, hetgeen -alhoewel speculatief- wellicht een verwijzing kan zijn naar Van Heusden? ⁴⁶ In mijn artikel 'The origins of BAC-4' hield ik een pleidooi voor mogelijke afstamming van het geslacht Bac-Broecheven van de heren van Heusden, via het huwelijk van Arnold van Tilburg met een dochter Van Heusden. ⁴⁷ Een Giselbert van Tilburg trad samen met Dirck van Teylingen op in een akte uit 1205. De dochter van Jan I van Heusden, Alveradis, huwde rond 1215 met Dirck van Teylingen, heer van Brederode. Na zijn dood in 1236 huwde zij met Herbaren II van der Lede, de stamvader van het geslacht Van Arkel. Mogelijk waren de verbanden tussen Bac-Broecheven en deze geslachten dus veel ouder dan gedacht. Het geslacht Van Gageldonck is ook geen onbekende in relatie tot de heren van Tilburg. Reeds in 1253 schonken telgen Van Gageldonck (Hugo van Gageldonck en zijn zussen Sophia en Beatrix) tienden bij Tilburg. Overigens schijnt Hoeve de Rijt te Tilburg lange tijd afgehangen te hebben van Goed Gageldonck. ⁴⁸ De link met Haarlem, Leiden en het Hof van Holland te Den Haag komt wellicht ook vanwege verwantschap met Van Assendelft. Gerrit Van Assendelft was immers in 1515 raadsheer in en in 1528 president van het Hof van Holland, precies in de periode dat Dirck van Brouchoven daar actief was als klerk en deurwaarder. ⁴⁹ Via de geslachten Brant en De Bye tot slot is de Leidse tak Van Brouchoven aantoonbaar verwant met een bastaardtak Van Nassau.

Enfin, genoeg interessante leads om nog eens in te duiken en uit te diepen. Wellicht schrijf ik er nog eens een boek over als ik gepensioneerd ben, maar daar zult u nog even geduld moeten hebben :-)

-.-

H.L. van Broekhoven
Schiedam, 18 mei 2016

---

⁴⁶ [Voor God, graaf en geslacht: de kroniek van de ridders van Assendelft](#), Bert Koene, p.43

⁴⁷ Artikel '[The origins of BAC-4](#)'

⁴⁸ Jaarboek De Oranjeboom 12 (1959), Dr. P.C. Boeren, [Hambroek en Gageldonck](#), p.135, noot 16

⁴⁹ [Goede luiden en gemene onderzaten](#): Assendelft vanaf zijn ontstaan tot de ..., Bert Koene, p.111

BIJLAGEN

De Leidse tak Van Brouchoven lijkt af te stammen van:

1. Gerard Walter **BAC VAN BROECHOVEN** (c1295-1346) X Dympna **DE BYE PAARDEKOPER (Van Weelde)**
2. Henric Gerard BAC VAN BROECHOVEN (1339-1411) X Katharina Jans **VAN ZONNE** (1339-1416)
3. Gerit Henric **VAN BROECHOVEN** (c1370-1427) X IJda Berthout Niclaes **VAN AERLE**
4. Henric Gerits **VAN BROECHOVEN** (c1400-?) X **N.N. Mogelijke vader van Jacop Heinricx**
5. Jacop Heinricx **VAN BROECKHOVEN** (c1430-<1503) X Marie Henricks **DE BYE**
(zij is later gehuwd met Lenaert de Haen/Ham)
6. Adriaen Jacopssone **VAN BROECKHOVEN** (c1450) X **N.N. VAN OOSTERMOLEN?**
7. Dirck Adriaens **VAN BROUCHOVEN** (1480-1540) X Heylken Pietersdr **VAN HOESWINCKEL** (1476-1538)
8. Jan Dircksz **VAN BROUCHOVEN** (1513-1588) X Annetgen Foyendr **VAN TETRODE**
9. Foy Jansz **VAN BROUCHOVEN** (1542-1610) X Elisabeth Gommersdr **VAN BOSCHUYSEN** (1540-1615)

Een aantal interessante verbanden op een rij

- (1205) De hypothese dat Wouter Bac de Nole een zoon is van Arnold van Tilburg, de broer van Giselbert I van Tilburg opperde ik in mijn artikel 'The origins of BAC-4'. De Giselberten Van Tilburg treden vaak op als getuige in akten in de invloedssfeer van de heren Van Heusden, die Van Altena en die Van Cuijck. Ik vermoed omdat ze verwant waren aan deze geslachten. Tevens acteerden zij blijkbaar in de nationale politieke arena van die tijd. Zo is er een interessante akte uit 1205 waarin Markgravin Ada van Brandenburg (c1161-c1205) een stuk land in Holland verkoopt aan de kerk met als getuigen Willem en Dirk van Teylingen, Arnold van Rijswijk en zijn broer Henrick, *Giselbert van Tilburg*, Philip van Wassenaar en zijn zoon Dirk, Hugo van Nortge, Floris van Sotrewold, Dirk van Delft en zijn broer Arnold, Hubert van Kerecwerf. De dochter van Jan I van Heusden, Alveradis, huwde rond 1215 met Dirck van Teylingen, heer van Brederode. Na zijn dood in 1236 huwde zij met Herbaren II van der Lede, de stamvader van het geslacht Van Arkel.⁵⁰
- (1310) Mr. Gerard Van Tetrode, kanunnik van St. Marie te Utrecht, sticht het klooster van St. Jan te Haarlem (Nederlandse Leeuw, 1924, p. 235, Tetterode Van Weesp)
- (1363) Paulus van Haestrecht is getrouwd met een dochter Elsbene Van Dalem. Haestrecht is verwant met Wouter van Goirle? -> De Bye van Goirle? Zie artikel Tilburg.⁵¹
- (1397) Willem van Assendelft sticht vicarie in de kerk te Haarlem.
- (c1400) Kinderen van Gerit Henric Van Broecheoven (c1370-1427) X IJda Berthout Niclaes Van Aerle:
- a. Henric, mogelijke vader van Jacop Heinricx van Broecheoven te Breda
  - b. Jan bezit c1436 De Aesvoert, gelegen naast Leeuwerkeneyk dat voorheen samen met (Hoeve) Nuwelant geschonken is door Raso van Gaveren aan de abdi van Tongerlo.
  - c. Berthout is gehuwd met Cornelia Jans Hogen Van Tateringen (Breda)
  - d. Geertruyt is gehuwd met Goijart Dirck van Nerven (uit de stal van Sterken, Breda)
- (1408) Philips Van Wassenaar steunt kandidatuur opvolger van kanunnik Heynric van Broecheoven, t.w. Dirck Willem Henrickszoon in het St. Pancras Kapittel te Leiden
- (1473) Meester Willem Alfijn, jurist en pastoor te Breda (1473-1494) EN Proost St.Pancras Leiden. Banden tussen Breda en Leiden.⁵²
- (1540) Raas van Bloys Treslong (1507-1578), afstammeling van Sophia Roelofs Van Arkel (Dalem) (1340-1383) X Johan II van Châtillon Hertog van Gelre (1340-1380) is deken in St. Pancras te Leiden ten tijde dat Heynric van Brouchoven († 1548) kanunnik was in St. Pancras.
- (c1550) In Leiden verbanden Van Brouchoven met Van Swieten, Van Zijl, VanTetrode.
- (1565) Glasschilder Willem Jacobsz heeft vermoedelijk zijn wapenboek opgetekend met als bron de kapel van Assendelft in de St. Jacobs kerk te Den Haag (wapenboekje, p.12).⁵³
- (1578) Erfrente Leiden van dochters Joris de Bye toont familieverband met Foy van Brouchoven
- (1601) Johan van der Mijle bemiddelt in huwelijk Adriaan van Son, neef van Pieter van Son. Relatie met Prins Maurits van Oranje-Nassau. Zie artikel 'Amsterdam Cold Case'.⁵⁴
- (1619) Margareta Van Mechelen, kleindochter van Jan Bastaart Van Nassau is bevriend met Foy van Brouchoven en is regelmatig gast op kasteel Abtspoel te Oegstgeest.
- (1619) Verwantschap Van Brouchoven via Brant en De Bye met Wilhelmina van Mechelen, zuster van Margareta en daarmee met deze bastaardtak Van Nassau.
- (1619) Leids burgemeester Jacob van Brouchoven is voor prins Maurits één van de 24 rechters in het proces tegen Johan van Oldenbarnevelt (Zie noot 54).

⁵⁰ Wikipedia.nl

⁵¹ [Tilburg, tijdschrift voor geschiedenis, monumenten en cultuur](#), Jaargang 21, nr. 1 mei 2003, p.14-16

⁵² Jaarboek De Oranjeboom 35 (1982), [Meester Willem Alfijn, jurist en pastoor te Breda](#) (1473-1494), Frans Gooskens

⁵³ [Voor God, graaf en geslacht](#): de kroniek van de ridders van Assendelft, Bert Koene, p.146

⁵⁴ Artikel '[Amsterdam Cold Case](#)'

Vermoedelijke stamlijn Van Broecheven te Breda en Leiden. [Klik hier](#) voor volledige tabel

